

כתרי תורה

כתר מלכות - מאן מלכי רבנן
רבי יחיאל ב"ר משה יצחק הלוי זלה"ה
ראב"ד תימן - י"א סיון תרצ"ב
רבי צדוק ב"ר שלום עקיבא (אקצ'ע) זלה"ה
מרבני גדרה - י"ב סיון תשכ"ו
רבי שלום ב"ר משה תנעמי זלה"ה
מח"ס מורה צדק - י"ג סיון תשט"ז
רבי יוסף ב"ר סעדיה מדרמוני זלה"ה
רב כפר השילוח - י"ז סיון תש"ח
רבי יוסף ב"ר יחיאל נחום זלה"ה
ש"ד צנעא - י"ז סיון תשי"א

לק"י • פרשת **נשא** ה'תשפ"א ב'של"ב • גליון **נ"ה**
הגות והלכה בפרשת השבוע במשנת רבותינו גאוני תימן זיע"א

אין לקרוא בשעת התפילה וקריאת התורה • הערות והארות יתקבלו בברכה בטלפון 0504139964 או במייל avish964@gmail.com

לע"נ ידיד ורע אשר שמחת התורה שבלבו ועל פניו האירה כל סביבותיו, וכה להרביץ תורה ולהעמיד בתי מדרשות לשקידתה הרב רפאל אליהו אליעזר זצ"ל ביבלחט"א הרב צבי בלאט שליט"א • ולע"נ דודי הרב אברהם ב"ר דוד בדיחי זצ"ל, הרב משה ב"ר שלום צאלח זצ"ל, ומרת אורית ב"ר מנחם שרעבי ע"ה • ולזכות הרב אברהם ב"ר יוסף שליט"א, הרב אהרן ב"ר יוסף ור' ישראל ב"ר יהודה הי"ו. ומרת אסתר ב"ר יחיאל תח"י לרפואה שלמה במהרה בתוך שאר חולי ישראל, אבי"ר

כתר של-א"ש

ביום השביעי נשיא לבני אפרים אלישמע בן עמיהוד (ז', מ"ח). אותו יום שבת קודש היה כדאיתא במדרש רבה (פ"ד א') שהרי אותו יום שהתחילו הנשיאים יום ראשון היה, ומכאן שיום השביעי להקרבה היה יום השבת, ואף שאין קרבן יחיד דוחה את השבת, כאן היה ציווי מיוחד אמר הקב"ה אני אמרתי למשה נשיא אחד ליום נשיא אחד ליום יקריבו את קרבנם לחנוכת המזבח, בלא הפסק יקריבו זה אחר זה. ועוד איתא שם במדרש (שם, ג'. ופ"ד ו') א"ל הקב"ה אתה התיראת מפני שנאמר (בראשית ל"ט, ט') ואיך אעשה הרעה הגדולה הזאת וחטאתי לאהים, חייך לבן בנך אני פורע שאחלוק לו כבוד, שאתן לו רשות להקריב את קרבנו ביום קדש שלי ולא יהיה נזוק.

ומהר"י גזפאן זלה"ה במנחת יהודה, כתב טעם נוסף מדוע זכה יוסף שבניו יקריבו ביום השבת, ע"פ מה דאיתא בספר הרמזים עה"פ (בראשית מ"ה, י"ג) והגדתם לאבי את כל כבודי, מלא כתוב בוא"ו, שהיה יוסף שובר מזון לכל הבאים בששת ימי המעשה, וביום הששי היה מכריו מחר שבת ואסור לעשות מלאכה ומשא ומתן. ולפי זה מאחר והוא כיבד את השבת עד שלא ניתנה, גם השבת כיבדה אותו ומחלה על כבודה מידה כנגד מידה, ע"ד כי מכבדי אכבד. ומצאתי כעין זה במדרש תנחומא (כ"ח) שאמר יוסף (בראשית מ"ג, ט"ז) וטבח טבח והכן, והרי אין דרך המלכים להכין מיום אחד לחבירו, אמר רבי יוחנן שבת היתה שנאמר והכן ואין הכן אלא שבת שנאמר (שמות ט"ז ה') והכינו את אשר יביאו. א"ל הקב"ה אתה שמרת את השבת עד שלא ניתנה, חייך שאני עושה שבן בנך יהיה מקריב בשבת. ויה"ר שנוכה לשמור מצותי ית' ולקדש שמו בעולם, ולזכות לרב טוב הצפון לאוהביו ולשומרי מצותיו. שבת שלום

כתר ההלכה

הגאון הרב נתנאל עומיסי שליט"א - מרבני בית ההוראה 'פעולת צדיק' לעילוי נשמת אביו רבי יחיאל ב"ר יצחק עומיסי זלה"ה - נלב"ע כ"ז אלול התש"פ
בצל שנתבשל בכלי בשרי אם מותר ליתנו בתבשיל חלבי

א] שאלה: טיגנו בצל בסיר בשרי נקי שאינו בן יומו, את הבצל ביטלו לאחר מכן בתבשיל חלבי ובאו בשאלה האם מותר כעת לאכול את התבשיל. **תשובה:** הנה קי"ל, שאם נתבשלו ירקות בסיר בשרי נקי אפילו הוא בן יומו, מותר לאכלם עם חלב לכתחילה (שו"ע יו"ד סי' צ"ה ס"א) ודעת הרמ"א (שם ס"ב) שלכתחילה אין לאכלם עם חלב, אך אם נתערבו, מותר לאכול את התערובת. אך אם ביטלו בצל או שום וכד' בסיר בשרי, אסור לאכלם עם חלב. והטעם, כיון שטעם הבשר הנפלט מהסיר הוא טעם חזק מפני חריפותם (ב"י סי' צ"ו, רמ"א שם). **אמנם נחלקו הפוסקים האם גם בסיר בשרי שאינו בן יומו הדין כן, דבגמרא (ע"ז טל.)** נזכר לענין קורט של חלתית [שאינו מצוי בזמננו] שהוא דבר חריף שאוסר אפילו באינו בן יומו דחריפותו משביחה את הטעם הפגום, ונחלקו האם דווקא קורט של חלתית או אף שאר דברים החריפים (תוס' חולין ק"ב. ד"ה אגב). **ומרן השו"ע סתם (שם ס"א),** דרק קורט של חלתית נחשב דבר חריף ובשם י"א הביא את שגם צנון דינו כחלתית. וקי"ל בדעת מרן, שסתם וי"א הלכה כסתם ולכתחילה שלא במקום הפסד או שעת הדחק, יש לחוש לדעת הי"א (שו"ת פעול"צ ח"ב סי' ע"ב, כה"ח סי' צ"ד ס"ק ט"ז). **אלא** שלענין בצל ותבלין חריף שנחתכו בסכין בשרית, סתם מרן השו"ע (שם סעי' ב' ו'ג') דאינם כחלתית ולכן רק בסכין בת יומה אסורים (מהר"ד משרקי בספרו ראשי בשמים, שם ס"ק י"ב). **וע"כ הלכה למעשה יש להתיר את התבשיל החלבי הנ"ל, הן מפני שכבר נתבשל בו הבצל ואינו אוסר בדיעבד כאמור. וע"פ האמור שבכלי שאינו בן יומו אין הבצל אוסר, מותר לבשל אף לכתחילה. וכן דעת מרן הגר"י רצאבי שליט"א (שע"ה ח"ד סי' קל"ז סעי' י"ח והערה מ"ה).**

נטילת ידיים בחלב

ב] נשאלתי שאלה מעניינת מאדם שנצרך ליטול ידיו לאכילת פת, ולא היה לו מים רק בקבוק חלב, ובא בשאלה האם מותר ליטול ידיים עם החלב. תשובה: נחלקו הראשונים האם נטילת ידיים היא רק במים או אף ביינן ושאר משקין. ויש שיטה שלישית, שרק בשאר משקין מותר ליטול ידיים ולא ביינן. והטעם, כיון שיינן אינו דומה למים כלל, בכך שחולק ברכה לעצמו (רא"ש ברכות פ"ז סי' ל"א, רשב"א תוה"ב ע'; אור זרוע ח"א סי' ס'). **ומרן השו"ע (סי' ק"ס סעי' י"ב)** הביא את ג' שיטות הראשונים לפי הסדר הנ"ל. ויש שלמדו בדעתו [מדבריו בבדק הבית, יעו"ש] שהעיקר כדעה הראשונה שאין נטילת ידיים אלא במים בלבד (אליה רבה אות כ"ה, כף החיים ס"ק ס"ט). **מאידך קי"ל דהלכה כ"א בתרא שהיא ג"כ שיטה ממוצעת (שת"ז ס"ק ל"ז, משנ"ב ס"ק ס"ד)** וא"כ מותר ליטול ידיים בחלב ושאר משקין חוץ מיינן. ואף שמים שנשתנו מראיהן, פסולים (סי' ק"ס ס"א) וא"כ גם חלב יהא פסול משום כך, י"ל דפסול שינוי מראה זהו דוקא במים שנשתנה צבעם, אבל חלב שכך היה צבעו מתחילה, אין בו פסול של שינוי מראה (רא"ש שם). **והלכה למעשה נראה, כי אם אין לו מים ליטול ידיו, יכול ליטול בחלב, אך לא יברך מפני המחלוקת. אבל זה רק בשעת הדחק, כי בלא זה, יש לחוש כאן משום ביוזי אוכלין (משנ"ב ס"ק ס', ביה"ל ד"ה לכתחילה) ודנתי בדברים אלו לפני מרן הגר"י רצאבי שליט"א, והסכים עמם.**

הקדמת בן יחיד לאמירת קדיש על הנפטר

ג] עניין אמירת קדיש שמועיל לנשמת הנפטר, נזכר במסכת כלה רבתי (פרק ב') במעשה דר' עקיבא. וכן הוא מנהג ישראל שהאבל אומר קדיש על הנפטר, ובוה מקדש שם שמים ברבים באמירתו וגם מזכה את הרבים בענייתם אמון. וחזויות אלו מצילות את המת מדין גיהנום ומעלות אותו בגן עדן ממדרגה למדרגה (גשר החיים ח"א פ"ל ס"ד, שו"ת חת"ס א"ח ח"א סי' קנ"ט). עוד יש באמירת הקדיש משום צידוק הדין, שלא יהרהר האבל אחר מידותיו של הקב"ה (ספר החיים לאחי המהר"ל ח"ב פ"ה, שו"ת ציץ אליעזר ח"ד סי' י"ג). **וכתבו הפוסקים (רמ"א יו"ד סי' שע"ז ס"ד, ביה"ל סי' קל"ב בקונט' מאמר קדישין) שאם יש בביה"כ ב' אבלים ואחד מהם הוא בן יחיד, אין לו קדימה בכך כדי להרבות זכות הוריו, כיון שאמירת הקדיש והאבלות על אביו ואמו אחר שלושים, היא ממצוות כיבוד הורים וכולם שווים בזה (ש"ך סי' שד"מ ס"ק ט'). ויש שביאר דהטעם שאין מקדימים את הבן היחיד, כיון שלזה שיש כמה בנים, זכותו גדולה כמה שזכה לבנים הרבה (בדי השלח סי' שע"ז ס"ק ע"ז). **ומרן הגר"י רצאבי שליט"א אמר לי על כלל ענייני הקדימה שנזכרו בפוסקים, כי אצלנו לא נתקבלו כמסמרות, אלא לפי העניין ושיקול הדעת.****

העפר שבהשקאת סוטה רבותינו

ולקחז הכהן מים קדושים בכלי זורש ומן העפר אשר יהיה בקרקע המישכן יקוז הכהן ונתן אל המים (ה', י"ז)

מקור הדין וטעמו

א[מבואר בפסוק זה כי את העפר הנצרך להשקאת הסוטה צריכים לקחת מקרקע המשכן דווקא, ואם אין שם יביאו מבחוץ ויניחו שם. כמו שדרשו חז"ל בגמרא (סוטה ט, ב) ת"ר ומן העפר אשר יהיה, יכול יתקן מבחוץ ויכניס ופירש"י, משמע כל עפר שיהיה במשכן כשר, אף אם הובא אליו מבחוץ, ת"ל בקרקע המשכן. אי בקרקע המשכן, יכול יחפור בקרדומות, ופירש"י, דמשמע רק עפר הנמצא בתוך המשכן כשר, ואם אין שם עפר תיחוח שנוח לנוטלו, יחפור וימצא, ת"ל אשר יהיה. ופירש"י דמדלא כתיב מקרקע המשכן, אלא אשר יהיה בקרקע המשכן, ש"מ דלא בעינן עפר דווקא מקרקע המשכן אלא עיקר הקפידא שיהא העפר מונח שעה אחת בקרקע המשכן. הא כיצד, יש שם, הבא. אין שם תן שם.

והנה הטעם דבעינן עפר המשכן כתב מהר"י קורייני זלה"ה במחמדי שמים דבעינן עפר קדוש שיש בכוחו לבטל עפרו של נחש ולפי"ז מה שמועיל להביא עפר מבחוץ, היינו כמבואר בספרי 'שהמקום מקדשו'. ומהר"ש שבזי זלה"ה בחמדת ימים כתב, דהטעם דבעינן עפר זה, לפי שהסוטה טימאה עפרו שלאדם הראשון שנברא ממקום המזבח ע"כ. דהיינו, יבוא עפר זה ויתקן את העפר שטימאה. ולדבריו צ"ל דכיון שמניחו שם הוא מתבטל לעפר המשכן, וחשיב כמותו. ועפ"י הספרי י"ל עוד שאף יש בו ממש מעלת עפרו של המזבח ויכול לתקן את אותו עפר של אדם הראשון.

ביאור דברי הרמב"ם ע"פ דרשת חז"ל שבחמדת ימים

ב[והנה פסק רבינו הרמב"ם (פ"ד משוטה ה"ג) ולא יחפור בקרדום בהיכל ויוציא עפר שנאמר אשר יהיה בקרקע המשכן. ואם חפר והוציא כשר ע"כ. וכתב הכסף משנה דכן משמע בירושלמי (סוטה פ"ב ה"ב) יכול לא יהא כשר עד שיחפור בדקר, ת"ל אשר יהיה מכל מקום. וקצ"ע מדוע הוצרך לדברי הירושלמי, הלא ע"פ מה שנתבאר מאשר יהיה ילפינן שאינו צריך לחפור בקרדומות ויכול להביא עפר מבחוץ, ומהיכי תיתי לומר שאם חפר מעכב, בפרט דהא סוף סוף העפר מונח בקרקע המשכן.

ועוד צ"ע מדוע כתב רבינו בלשון 'ולא יביא' היה לו לומר 'ואינו צריך להביא'. ועוד מה שייכות דרשה דאשר יביא, דממנה לא שמענו אלא שאינו צריך להביא. ועוד דלעיל (ה"ב) הביא רבינו את עיקר ההלכה הנדרשת מאשר יהיה 'לא היה שם עפר בהיכל, מביא עפר מבחוץ ומניחו בהיכל' ואע"פ כן לא הביא שם את דרשת אשר יהיה. ומדוע כאן דווקא הביאה.

ג[ונראה בס"ד ע"פ סדר ההלכות כפי המופיע בספרי תימן שהלכה זו מחוברת עם ההלכה שלפניה 'לא היה שם עפר בהיכל, מביא עפר מבחוץ ומניחו בהיכל וכו' ולא יחפור בקרדום בהיכל ויוציא עפר, שנאמר אשר יהיה בקרקע המשכן' מבואר שדרשה זו, היא סוף ההלכה והיא חוזרת על עיקר הדין האמור בהלכה זו, וכדמסיק בגמרא יש שם הבא, אין שם תן שם, וממילא גם ילפינן שאינו צריך לחפור ובאמת אינו לעיכובא וכדלעיל.

ומה שכתב רבינו בלשון 'ולא יביא' רמז כאן דלכתחילה לא יחפור, וכ"כ המאירי 'שאם בא לטרוח ולחפור, אינו רשאי לכתחילה'. אבל אי"ז מהדרשה דאשר יהיה, אלא שמא היתה לפניו דרשת חז"ל שנזכרה בחמדת ימים למהר"ש שבזי זלה"ה יקח, שלא יחפור

בקרדום, והיינו כדררשינן בגיטין (כא, ב) לענין כתיבת גט במחובר לקרקע שפסול דכתיב וכתב ונתן יצא מי שמחוסר כתיבה קציצה ונתניה, הכא נמי בעינן לקיחה מהעפר ונתניה במים ולא שיחפור ויקח ויתן במים. והטעם שלא העלה רבינו דרשה זו, כיון שאינה עיקר הענין, ועוד דהא לא חש לה לעכב, כיון דלא נזכרה בגמרא ובספרי. וייעו"ש שסיים בחמדת ימים, ואם חפר והוציא כשר, וצ"ל דאי"ז מגוף הדרשה אלא סיוס דברי מהר"ש שבזי שהביא את ההלכה שנפסקה ברמב"ם דבדיעבד כשר.

שוב מצאתי במדרש הגדול דבר אחר, אשר יהיה בקרקע המשכן, שלא יחפור בקרדום בהיכל ויוציא עפר. ואיני יודע אם כוונתו לדרשת חז"ל שבגמרא וממילא כוונתו שאינו צריך לחפור, או שמא כוונתו דבעינן מהעפר אשר יהיה בקרקע המשכן ולא מהעפר שחפרו לכעת להוציאו, וא"כ מכאן שמעינן דלא יחפור לכתחילה.

יחוד מקום במקדש לנטילת העפר

ד[במדרש הגדול הביא דרשת חז"ל, אשר יהיה בקרקע המשכן, יהא לו מקום מתוקן שם. וכ"ה בספרי זוטא. והנה בבית המקדש שהיתה בו רצפת אבני שיש ולא עפר, היתה אבן אחת שיכולים להרימה ומתחתיה נטלו את העפר כדתנן בסוטה (טו, ב) נכנס להיכל ופנה לימינו ומקום היה שם אמה על אמה וטבלא של שיש וטבעת היתה קבועה בה, כשהוא מגביהה נוטל עפר מתחתיה ונותן.

ועי"ז בכתבי הגרי"ז (סוטה שם) שהקשה מדוע אין כאן משום נעקרה אבן שפסק הרמב"ם (פ"א מבית הבחירה ה"י) ואם נעקרה אבן אע"פ שהיא עומדת במקומה, הואיל ונתקלקלה פסולה, ואסור לכהן העומד עליה לעמוד עליה בשעת העבודה עד שתקבע בארץ, ע"ש מה שתירץ וע"ע בהערות הגריש"א שם. וע"פ המדה"ג אתי שפיר, דכאן ציוותה תורה שבבנין המקדש יהיה מקום מיוחד ללקיחת עפר סוטה ממילא זוהי צורתו ובנינו של המקדש ואין כאן קלקול ברצפה.

הגרסא הנכונה בתרגום אונקלוס

ה[אונקלוס תרגם 'מן העפר אשר יהיה בקרקע המשכן, ומן עפרא דיהי באיסודי משכנא. וכתב במרפא לשון דהכי גרסינן. ומה שלא תרגם בארעית משכנא כמו שתרגם יונתן במלכים (א' ו) מקרקע הבית, מארעית הבית, דא"כ היה משמע דווקא מעפר הארץ שבמשכן, וזה אינו שהרי יכול להביא גם מבחוץ, וכדלעיל.

אבל הביא דבנוסחאות קדמוניות גרסינן 'באוסירי משכנא' וי"ג 'באיסורי משכנא' והביא ביאור גרסא זו מהיאר דכיון שאם הביא עפר ממקום אחר והניחו שם, המקום מקדשו כדאיתא בספרי, א"כ יש בו איסור מעילה והנאה. וא"כ ה"ק יביא מכל עפר שיש בו קדושת המשכן ואיסורו. ותמה עליו המרפ"ל דא"כ היה לכתוב את ומן עפרא דאתקדיש במשכנא או לשון דומה, שזהו עיקר חשיבותו ולא האיסור הנולד ממנו. ולכך ביאר שהוא מלשון אסתורי שמשמעו שפוליים ורגליים, ע"ש. וכן מצאתי בתרגום יונתן 'בשיפולי משכנא'. ועל הגרסא שלנו תמה היאר מהו איסודי לשון רבים ובאמת גירסת הרב נתניה לגר 'ביסודא'. ועוד למה קראו יסוד, וכי כל קרקע המשכן קרוי יסוד. וצ"ע. וצריך לדחוק דכוונתו לבאר שנוטלים העפר מתחת הטבלה מהעפר שביסודות המקדש, ולא סגי בנתינת עפר על רצפת המקדש שממנו יקחו ויתכן הטעם דהעפר מתקדש רק כשיונח ע"ג עפר המקדש ולא ע"ג הרצפה, וצ"ת. ואף שבמשכן לא היתה רצפת אבנים ולקחו מעפרו של המשכן, מ"מ בא אונקלוס להשמיענו איך לנהוג למעשה במקדש. ומה שנקט לשון רבים, אכתי צ"ב.

מדרכי רבותינו - מוהר"ר יוסף ב"ר יחיא נחום זלה"ה

רבינו הוא בנו של כמוהר"ר יחיא נחום זלה"ה שהיה שליח ב"ד לפקח על השוחטים בכל מחוזות תימן, ומשולד בנו סבר להפסיק את מלאכת הקודש כדי שיוכל להשקיע בעצמו בחינוכו של בנו לתורה, אך מן השמים גילוהו שליחותו חשובה והבטיחוהו כי עתיד בנו לגדול בתורה בקדוש ובטהרה. ואכן יוגדל יוסף מאד עד שאמרו עליו שאף היה גדול מאביו בתורה. וכשעלה אביו לא"י, מינהו מהר"ע קורח זלה"ה תחת אביו לפקח על השחיטה בתימן וסיפר פעם מהר"י אלשיך זלה"ה כי זכה להתפלל עם רבינו כשהיה בצעא, והתבטא נפשי היתה יוצאת בדברו, מרוב העונג שהיה לי מנעימת תפילתו הטהורה. באחת ממסעותיו הגיע לעיר כוחלאן כשראו בני העיר כי איש קדוש עובר עליהם ביקשוהו שישאר לכהן פאר כרב העיר. מאהבתו לא"י רצה בשנת התש"ב לעזוב את משרתו ולעלות לחונן עפרה, כששמע זאת מושל העיר הזהירו שלא יעזוב, רבינו ביקש מהציבור לאחר תפילת שחרית שיעתירו עימו לבטל הגזירה, ואכן לא עברו מועטות ובאו אליו שליחים מהמושל שהתירו לעלות לאה"ק. זיע"א